

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΝΟΜΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ**

Αριθμός Γνωμοδότησης: 60/2021

**ΝΟΜΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ
(Τμήμα Ε')**
Συνεδρίαση της 7ης Απριλίου 2021

Σύνθεση:

Πρόεδρος: Νίκη Μαριόλη, Αντιπρόεδρος Ν.Σ.Κ.

Μέλη: Κωνσταντίνος Γεωργάκης, Νικόλαος Δασκαλαντωνάκης, Αφροδίτη Κουτούκη, Δημήτριος Μακαρονίδης, Αθηνά Αλεφάντη, Αγγελική Καστανά, Γεώργιος Βαμβακίδης, Ιωάννης Χατζηνέκουρας, Αθανάσιος Θεοχάρης, Ιωάννα Λεμπέση, Μαρία Δεληγιάννη, Νομικοί Σύμβουλοι του Κράτους.

Εισηγήτρια: Αγγελική Καστανά, Νομική Σύμβουλος του Κράτους.

Αριθμός ερωτήματος: Το έγγραφο με αριθμ. πρωτ. ΥΠΠΟΑ/49528/8-2-2021 του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού/Γενική Διεύθυνση Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς/Διεύθυνση Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Αρχαιοτήτων /Τμήμα Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Αρχαιολογικών Χώρων, Μνημείων και Αρχαιολογικών Έργων.

Περίληψη ερωτήματος: Ερωτάται εάν η Διεύθυνση Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Αρχαιοτήτων (Δ.Β.Μ.Α.) του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού (ΥΠ.ΠΟ.Α.) δύναται να επιτρέψει την έναρξη εργασιών αποκατάστασης του Ιερού Ναού Εισοδίων της Θεοτόκου στο Αίγιο, Π.Ε. Αχαΐας, που ανήκει στην Ιερά Μητρόπολη Καλαβρύτων και Αιγιαλείας, σύμφωνα με τις εγκεκριμένες από το ΥΠ.ΠΟ.Α. μελέτες και με την εποπτεία της αρμόδιας Εφορείας Αρχαιοτήτων ή εάν εμποδίζεται προς

τούτο από το άρθρο 12 της με αριθμ. ΥΠΠΟΑ/ΑΤΝΕΚΕ/ 356112/929 απόφασης της Υπουργού και του Υφυπουργού Πολιτισμού και Αθλητισμού (Β' 2837).

Στο παραπάνω ερώτημα, το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους (Ε' Τμήμα) γνωμοδότησε ως εξής:

Ιστορικό:

Στο έγγραφο ερώτημα της υπηρεσίας και στα στοιχεία του φακέλου που το συνοδεύουν, εκτίθεται το ακόλουθο πραγματικό:

1. Με τη με αριθμ. Φ.31/12134/246/6/4/1982 απόφαση της Υπουργού Πολιτισμού και Επιστημών (Β' 167) χαρακτηρίστηκε ο Ιερός Ναός των Εισοδίων της Θεοτόκου στο Αίγιο «ως έργο τέχνης που χρήζει ειδικής κρατικής προστασίας, διότι αποτελεί σημαντικό έργο του Ε. ZILLER, με αναγεννησιακό ύφος και γοτθικά στοιχεία». Σχεδιάστηκε τη δεκαετία του 1890, ενώ η ολοκλήρωση του έργου και των εγκαινίων του προσδιορίζονται το έτος 1894, όπως μαρτυρείται από εντοιχισμένη μαρμάρινη επιγραφή παραπλεύρως της κεντρικής θύρας του Ναού. Ο Ιερός Ναός, ιδιοκτησίας της Ιεράς Μητρόπολης Καλαβρύτων και Αιγιαλείας, ανήκει στον αρχιτεκτονικό τύπο του ελεύθερου σταυρού με τρούλο, φέρει στο εσωτερικό του ζωγραφικό διάκοσμο και τα δάπεδά του είναι καλυμμένα με μαρμάρινες πλάκες.

2. Ο ισχυρός σεισμός του 1995 προκάλεσε σοβαρές ζημιές στον Ναό με αποτέλεσμα τη ρηγμάτωση της ανωδομής του και ιδιαίτερα της νοτιοανατολικής γωνίας του. Ενδεικτικά στις εξωτερικές όψεις του Ναού προκλήθηκε μερική κατάρρευση και μετατόπιση των οβελίσκων από τη δομή τους, μερική ή πλήρης αποδιάρθρωση της τοιχοποιίας όπως και του ραγίσματος λίθων δόμησης, διάβρωση των αρμολογημάτων της τοιχοποιίας, δημιουργία παρασιτικής βλάστησης από τις αποφραγμένες υδροροές και τα διαρρέοντα όμβρια. Επιπλέον, εσωτερικά, το μεγαλύτερο τμήμα των τοιχογραφημένων ή μη επιχρισμάτων έχει καταπέσει ή ρηγματωθεί και η τοιχοποιία παρουσιάζει σημαντικές ρωγμές και αποδιοργάνωση. Η πλακόστρωση του περιβάλλοντα χώρου του μνημείου έχει καταστραφεί από τη δημιουργία του 25ετούς πλέον εργοταξίου, ενώ τα μεταλλικά και ξύλινα ικριώματα, που έχουν τοποθετηθεί για την αντιστήριξή του, δεν δύνανται πλέον να το προστατεύσουν επαρκώς. Ο Ναός δεν είναι επισκέψιμος.

3. Για την αποκατάσταση του μνημείου εκπονήθηκε, με φροντίδα της Ιεράς Μητρόπολης Καλαβρύτων και Αιγιαλείας, σχετική μελέτη, η οποία και εγκρίθηκε με τη

με αριθμ. πρωτ. ΥΠΑΙΘΠΑ-ΓΓΠ/ΓΔΑΜΤΕ/ΔΑΒΜΜ/91463/6443/2436/8-5-2013 απόφαση του Αναπληρωτή Υπουργού Παιδείας και Θρησκευμάτων, Πολιτισμού και Αθλητισμού, κατόπιν ομόφωνης γνωμοδότησης του Κεντρικού Συμβουλίου Νεοτέρων Μνημείων (ΚΣΝΜ). Σε συμμόρφωση προς τον όρο 6 της απόφασης αυτής, εκπονήθηκε, με επιμέλεια της Ιεράς Μητρόπολης, μελέτη για τον έλεγχο των δομικών υλικών και στοιχείων της φέρουσας τοιχοποιίας του μνημείου, η οποία, επίσης, εγκρίθηκε με τη με αριθμ. πρωτ. ΥΠΑΙΘΠΑ-ΓΓΠ/ΓΔΑΜΤΕ/ΔΑΒΜΜ/79150/11908/1881/13-6-2013) απόφαση της Διεύθυνσης Αναστήλωσης Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων (Δ.Α.Β.Μ.Μ.) του ΥΠ.ΠΟ.Α.

4. Με την από 18-12-2019 πρόταση δωρεάς προς την Ιερά Μητρόπολη Καλαβρύτων και Αιγιαλείας, η Αστική μη Κερδοσκοπική Εταιρία Πολιτιστικού και Κοινωνικού Έργου «ΑΙΓΕΑΣ», δήλωσε την πρόθεσή της να αναλάβει με ίδια έξοδα τις εργασίες αποκατάστασης του Ναού και όποιες απαραίτητες μελέτες υπολείπονται για την πραγματοποίηση του έργου αυτού. Με την ίδια επιστολή ζητήθηκε από την Ιερά Μητρόπολη η αποδοχή της δωρεάς. Η δωρεά έγινε δεκτή από την Ιερά Μητρόπολη Καλαβρύτων και Αιγιαλείας, όπως προκύπτει από την Πράξη 348/19-12-2019 του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου του Ιερού Ναού, την 1529/19-12-2019 Πράξη του Μητροπολιτικού Συμβουλίου και τις από 14-1-2020 επιστολές της Ιεράς Μητρόπολης προς το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο και τον εκπρόσωπο της «ΑΙΓΕΑΣ».

5. Στη συνέχεια, η Ιερά Μητρόπολη Καλαβρύτων και Αιγιαλείας ενημέρωσε την Εφορεία Αρχαιοτήτων (ΕΦΑ) Αχαΐας για τη δωρεά της εταιρείας «ΑΙΓΕΑΣ».

6. Η ΕΦΑ Αχαΐας με το με αριθμ. πρωτ. ΥΠΠΟΑ/ΓΔΑΠΚ/ΕΦΑΑΧΑ/284453/200271/3368/12-6-2020 έγγραφό της, δήλωσε προς τη ΔΑΒΜΜ ότι η «ΑΙΓΕΑΣ» διαθέτει εμπειρία στην υλοποίηση συναφών έργων και ότι συνηγορεί στην ανάληψη τόσο της δαπάνης, όσο και της υλοποίησης του έργου από την «ΑΙΓΕΑΣ» αλλά «κατ' εφαρμογή του άρθρου 11 του Ν. 4355/2015». Ενόψει του ότι το συγκεκριμένο έργο δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του εν λόγω άρθρου 11, αφού θα χρηματοδοτηθεί από την ίδια την ιδιοκτήτριά του, Ιερά Μητρόπολη (μέσω της δωρεάς της ΑΙΓΕΑΣ προς αυτή) και όχι από εθνικούς πόρους ή ενωσιακούς πόρους ή από πόρους άλλων διεθνών οργανισμών, γεννήθηκε νομικός προβληματισμός στην υπηρεσία και η υπόθεση δεν προχώρησε.

7. Με τη με αρ. 1003/19-11-2020 επιστολή της προς την ΕΦΑ Αχαΐας, η Ιερά Μητρόπολη υπενθύμισε την εξαιρετικά κακή κατάσταση τόσο του κτίσματος του Ναού, όσο και του εσωτερικού διακόσμου, συνυπέβαλε σχετική αναφορά συντηρητή,

συνταχθείσα μετά από αυτοψία, επεσήμανε την κατεπείγουσα ανάγκη αποκατάστασης και ζητούσε να της επιτραπεί να ξεκινήσει άμεσα εργασίες με ίδιους πόρους (μέσω της δωρεάς της «ΑΙΓΕΑΣ», την οποία είχε ήδη αποδεχθεί) και σύμφωνα με τις μελέτες, που είχαν ήδη εγκριθεί, προκειμένου να διασφαλισθεί η προστασία του μνημείου.

Ενόψει του παραπάνω πραγματικού υπεβλήθη το υπό κρίση ερώτημα.

Νομοθετικό πλαίσιο.

8. Στο άρθρο 24 του Συντάγματος 1975/1986/2001 ορίζεται:

«1. Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του Κράτους και δικαίωμα του καθενός. Για τη διαφύλαξή του το Κράτος έχει υποχρέωση να παίρνει ιδιαίτερα προληπτικά ή κατασταλτικά μέτρα στο πλαίσιο της αρχής της αειφορίας. ... 6. Τα μνημεία, οι παραδοσιακές περιοχές και τα παραδοσιακά στοιχεία προστατεύονται από το Κράτος. Νόμος θα ορίσει τα αναγκαία για την πραγματοποίηση της προστασίας αυτής περιοριστικά μέτρα της ιδιοκτησίας, καθώς και τον τρόπο και το είδος της αποζημίωσης των ιδιοκτητών».

9. Στα άρθρα 10, 11 και 40 του ισχύοντος ν. 3028/2002 «Για την προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς» (Α' 153), ορίζονται τα εξής:

Άρθρο 10 «Ενέργειες σε ακίνητα μνημεία και στο περιβάλλον τους».

«1. Απαγορεύεται κάθε ενέργεια σε ακίνητο μνημείο, η οποία είναι δυνατόν να επιφέρει με άμεσο ή έμμεσο τρόπο καταστροφή, βλάβη, ρύπανση ή αλλοίωση της μορφής του. 2. ... 3. .... 4. Για κάθε εργασία, επέμβαση ή αλλαγή χρήσης σε ακίνητα μνημεία, ακόμη και αν δεν επέρχεται κάποια από τις συνέπειες της παραγράφου 1 σε αυτά, απαιτείται έγκριση που χορηγείται με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου.

Για την υλοποίηση έργων σε κηρυγμένα μνημεία, χρηματοδοτούμενων από εθνικούς πόρους ή συγχρηματοδοτούμενων από πόρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή άλλων διεθνών οργανισμών, από φορείς εκτός των υπηρεσιών του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού, απαιτείται απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού και Αθλητισμού, η οποία εκδίδεται κατόπιν διατύπωσης γνώμης από το αρμόδιο Συμβούλιο. Η έκδοση της ως άνω υπουργικής απόφασης αποτελεί προαπαιτούμενο όρο για την παραδεκτή υποβολή πρότασης εκ μέρους του φορέα υλοποίησης του έργου για την ένταξη οποιουδήποτε έργου σε επιχειρησιακό πρόγραμμα υλοποίησης συγχρηματοδοτούμενων έργων ή και σε οποιοδήποτε χρηματοδοτούμενο από εθνικούς πόρους πρόγραμμα. Η ως άνω απόφαση εκδίδεται εντός δεκαπέντε (15)

ημερών από την υποβολή της σχετικής αίτησης στις αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού».

Σημειώνεται, ότι το τελευταίο εδάφιο της παραγράφου 4 προστέθηκε με το άρθρο 11 του ν.4355/2015 «Προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στις διατάξεις της Οδηγίας 2014/60/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 15ης Μαΐου 2014 σχετικά με την επιστροφή πολιτιστικών αγαθών, που έχουν απομακρυνθεί παράνομα από το έδαφος κράτους-μέλους και άλλες διατάξεις» (Α' 178).

Άρθρο 11 «Υποχρεώσεις κυρίων, νομέων ή κατόχων ακινήτων μνημείων».

«1. Ο κύριος, ο νομέας ή ο κάτοχος ακινήτου μνημείου ή ακινήτου μέσα στο οποίο διατηρείται ακίνητο αρχαίο, οφείλει να συνεργάζεται με την Υπηρεσία και να ακολουθεί τις υποδείξεις της για τη διατήρηση, την ανάδειξη και εν γένει την προστασία του μνημείου. Οφείλει επίσης να επιτρέπει την περιοδική ή έκτακτη επιθεώρηση του μνημείου από την Υπηρεσία μετά από έγγραφη ειδοποίηση και να ειδοποιεί χωρίς υπαίτια καθυστέρηση την Υπηρεσία για κάθε γεγονός που μπορεί να το θέσει σε κίνδυνο.

2. Ο κύριος ή ο νομέας μνημείου υποχρεούται να μεριμνά για την άμεση εκτέλεση των εργασιών συντήρησης, στερέωσης ή προστασίας ετοιμόρροπου μνημείου χωρίς υπαίτια καθυστέρηση, με δική του δαπάνη και υπό την εποπτεία και τις υποδείξεις της Υπηρεσίας σύμφωνα και με τις διατάξεις των άρθρων 40 και 41. Αν ο κύριος ή ο νομέας αδρανή, την ίδια υποχρέωση έχει ο κάτοχος, ο οποίος μπορεί να αναχθεί κατά του κυρίου ή του νομέα. Αν η Υπηρεσία κρίνει ότι καθυστερεί η εκτέλεση των εργασιών συντήρησης ή στερέωσης για οποιονδήποτε λόγο ή ότι αυτές είναι ανεπαρκείς, μπορεί να λαμβάνει τα αναγκαία μέτρα, διατηρώντας τη δυνατότητα να καταλογίζει το σύνολο ή μέρος της σχετικής δαπάνης σε βάρος των υποχρέων κατά τις σχετικές περί εισπράξεως δημοσίων εσόδων διατάξεις....».

Άρθρο 40 «Εργασίες σε ακίνητα μνημεία».

«1. Οι Εργασίες σε ακίνητα μνημεία και ιδίως η συντήρηση, η στερέωση, η αποκατάσταση, η αναστήλωση, η κατάχωση, η τοποθέτηση προστατευτικών στεγών, η διαμόρφωση του περιβάλλοντος χώρου και οι εργασίες που αποβλέπουν σε απόδοση σε χρήση ή σε φιλοξενία χρήσεων αποσκοπούν στη διατήρηση της υλικής υπόστασης και της αυθεντικότητάς τους, την ανάδειξη και εν γένει στην προστασία τους. Διενεργούνται σύμφωνα με μελέτη, η οποία εγκρίνεται από την Υπηρεσία ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου, ή αν αυτές είναι μείζονος σημασίας, με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου. Για την έγκριση της

μελέτης απαιτείται να έχει προηγηθεί η τεκμηρίωση του μνημειακού χαρακτήρα του ακινήτου.

2. Επείγουσες εργασίες συντήρησης και στερέωσης διενεργούνται με μέριμνα της Υπηρεσίας χωρίς υπαίτια καθυστέρηση και χωρίς άλλη διατύπωση.

3. Εάν οι αναφερόμενες στο παρόν και στα άρθρα 41 κα 42 εργασίες εκτελούνται από την Υπηρεσία, δεν απαιτείται η έκδοση οικοδομικής άδειας.

4. Με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού τίθενται οι ειδικότεροι κανόνες που διέπουν την εκπόνηση των μελετών και την εκτέλεση των εργασιών, οι οποίες εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του παρόντος άρθρου. Αυτό αφορά ιδίως την καταγραφή, αποτύπωση, τεκμηρίωση, τοπογράφηση των μνημείων, την κατάρτιση των σχετικών αρχιτεκτονικών, δομοστατικών και διαγνωστικών μελετών, τις μελέτες συντήρησης, προστασίας, αναστήλωσης, ανάδειξης, διαχείρισης και ολοκληρωμένης χρήσης των μνημείων, την εφαρμογή συστημάτων ποιοτικού ελέγχου στα έργα συντήρησης και αναστήλωσης και κάθε άλλο συναφές ζήτημα».

10. Κατ' εξουσιοδότηση της παραγράφου 4 του άρθρου 40 του ν. 3028/2002 εκδόθηκε η με αριθμ. **ΥΠΠΟΑ/ΑΤΝΕΚΕ/356112/929/2-7-2019** απόφαση της Υπουργού και του Υφυπουργού Πολιτισμού και Αθλητισμού (**Β' 2837**). Στο άρθρο 12 αυτής με τίτλο «**Εκτέλεση εργασιών**» ορίζονται: «1. Η εκτέλεση εργασιών σε μνημεία γίνεται είτε από το εξειδικευμένο επιστημονικό και εργατοτεχνικό προσωπικό των αρμόδιων Υπηρεσιών του ΥΠΠΟΑ είτε, από την Υπηρεσία με αυτεπιστασία και απολογιστικά, είτε με ανάθεση από την Υπηρεσία σε ιδιώτες εργολήπτες που έχουν τα απαραίτητα προσόντα και εξειδίκευση, σύμφωνα με τον ν. 4412/2016, το άρθρο 81 του ν. 1958/1991 και το π.δ. 24/2019, υπό την εποπτεία της αρμόδιας υπηρεσίας του ΥΠΠΟΑ. Οι εργασίες δύναται να εκτελεστούν από τρίτο φορέα κατόπιν σχετικής απόφασης του Υπουργού Πολιτισμού και Αθλητισμού σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 11 του ν. 4355/2015 (Α 178)...».

Ερμηνεία και εφαρμογή των διατάξεων.

Από τις προαναφερόμενες διατάξεις, ερμηνευόμενες αυτοτελώς και σε συνδυασμό μεταξύ τους, ενόψει και του όλου νομικού πλαισίου εντός του οποίου εντάσσονται και του σκοπού που εξυπηρετούν, συνάγοντα τα ακόλουθα:

11. Με τις διατάξεις του άρθρου 24 του Συντάγματος καθιερώνεται αυξημένη προστασία του πολιτιστικού περιβάλλοντος, δηλαδή των μνημείων και λοιπών πολιτιστικών αγαθών που προέρχονται από την ανθρώπινη δραστηριότητα και συνθέτουν λόγω της ιστορικής, καλλιτεχνικής ή επιστημονικής σημασίας τους την εν

γένει πολιτιστική κληρονομιά της Χώρας. Η προστασία αυτή περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, τη διατήρηση των εν λόγω πολιτιστικών στοιχείων στο διηνεκές. Επομένως, κάθε επέμβαση επί και πλησίον αρχαίου ή νεότερου μνημείου πρέπει κατ' αρχήν να αποβλέπει στην προστασία και ανάδειξη αυτού, να ενεργείται δε ενόψει των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών και του είδους των προστατευτέων ευρημάτων και επί τη βάσει των δεδομένων της επιστήμης της αρχαιολογίας, απαγορευμένων επεμβάσεων και χρήσεων μη συμβατών προς την κατά προορισμό χρήση του μνημείου (πρβλ. Σ.Τ.Ε 4555/2009 σκ.3, 3224/2006 σκ.5, ΣΤΕ Ολομ. 676/2005 σκ.11, Ολομ. 3454/2004 σκ.8, 3279/2003 σκ.10).

12. Η προστασία του πολιτιστικού περιβάλλοντος οργανώνεται και εξειδικεύεται με τις διατάξεις του ν.3028/2002, με τις οποίες ορίζονται, πλην άλλων, οι προϋποθέσεις επέμβασης σε ακίνητο μνημείο και στο περιβάλλον του. Ειδικότερα, οι ρυθμίσεις που εισάγονται με τις προαναφερόμενες διατάξεις του άρθρου 10 του ν.3028/2002 αναφέρονται σε επεμβάσεις τόσο επί, όσο και πλησίον ακινήτου μνημείου. Επεμβάσεις επί ακινήτου μνημείου, οι οποίες είναι δυνατόν να επιφέρουν με άμεσο ή έμμεσο τρόπο καταστροφή, βλάβη, ρύπανση ή αλλοίωση της μορφής του, είναι απολύτως απαγορευμένες από τον νόμο, σε κάθε δε άλλη περίπτωση για την πραγματοποίηση επεμβάσεων σε μνημείο που δεν επιφέρουν τις ανωτέρω συνέπειες και, συνεπώς, δεν εμπίπτουν στην πιο πάνω απαγόρευση, απαιτείται προηγούμενη έγκριση του Υπουργού Πολιτισμού, ύστερα από γνώμη του οικείου Συμβουλίου (Σ.Τ.Ε. 3824/2007 σκ.12, ΣΤΕ Ολομ. 676/2005 σκ.11, Ολομ. 3454/2004 σκ.8, Ολομ. 2175/2004 σκ.12). Εξάλλου, η πραγματοποίηση οποιασδήποτε εργασίας σε ακίνητο μνημείο επιτρέπεται αποκλειστικά, ήτοι δεσμευτικά για τη Διοίκηση και τους ενδιαφερομένους, μόνον σύμφωνα με τις προϋποθέσεις και τη διαδικασία που διαγράφουν οι διατάξεις των άρθρων 10 και 40 επόμενου του ν. 3028/2002 και συγκεκριμένα ύστερα από την υποβολή τεκμηριωμένης μελέτης, τη διατύπωση της γνώμης του οικείου Συμβουλίου και την άδεια ή έγκριση της αρμόδιας υπηρεσίας του Υπουργείου Πολιτισμού ή, αν πρόκειται για σημαντική επέμβαση, την άδεια του Υπουργού Πολιτισμού. Ο κανόνας αυτός προκύπτει ευθέως από τις προπαρατεθείσες διατάξεις των άρθρων 10 και 40 επόμενου του ν. 3028/2002, συνάγεται δε εμμέσως και από το όλο σύστημα προληπτικής προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς που καθιερώνει ο αρχαιολογικός νόμος (ΣΤΕ 3890/2015 σκ. 6).

13. Η ανάγκη διηνεκούς προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς συνεπάγεται και την υποχρέωση των ιδιοκτητών και νομέων να αποκαθιστούν, με δικές τους δαπάνες,

τα στοιχεία του πολιτιστικού περιβάλλοντος στην αρχική τους μορφή, όταν αυτό έχουν φθαρεί από το χρόνο ή άλλες ανθρώπινες ενέργειες ή άλλα περιστατικά. Ειδικότερα, στο άρθρο 11 του αρχαιολογικού νόμου ορίζονται οι υποχρεώσεις και περιορισμοί των κυρίων, νομέων και κατόχων και δικαιούχων άλλων εμπράγματων δικαιωμάτων, των ακινήτων αρχαίων και νεοτέρων μνημείων που σχετίζονται με τη διατήρηση και την ανάδειξή τους. Για το σκοπό αυτόν θεσπίζεται υποχρέωση συνεχούς συνεργασίας με την Υπηρεσία για την αποτροπή κινδύνων που απειλούν τα μνημεία και για τη διενέργεια όλων των αναγκαίων εργασιών για τη συντήρησή τους. Σε ειδικές περιπτώσεις προβλέπεται η δυνατότητα ανάληψης των δαπανών που απαιτούνται για τα παραπάνω από το Δημόσιο (βλ. αιτιολογική έκθεση άρθρου 11).

14. Περαιτέρω, με το άρθρο 11 του ν.4355/2015 προστέθηκε εδάφιο στην παράγραφο 4 του άρθρου 10 του ν.3028/2002, σύμφωνα με το οποίο για την εκτέλεση εργασιών επί κηρυγμένων μνημείων από φορείς εκτός των υπηρεσιών του ΥΠ.ΠΟ.Α. απαιτείται επί πλέον άδεια του Υπουργού Πολιτισμού και Αθλητισμού μετά από γνώμη του αρμόδιου συμβουλίου. Η άδεια απαιτείται για έργα χρηματοδοτούμενα από εθνικούς πόρους ή συγχρηματοδοτούμενα από πόρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή άλλων διεθνών οργανισμών και όχι για έργα που χρηματοδοτούνται από ιδιωτικούς πόρους.

15. Με την με αριθμ. ΥΠΠΟΑ/ΑΤΝΕΚΕ/3561/12/929/2-7-2019 απόφαση της Υπουργού και του Υφυπουργού Πολιτισμού και Αθλητισμού, που εκδόθηκε κατ' εξουσιοδότηση της παραγ. 4 του άρθρου 10 του ν.3028/2002, τέθηκε το κανονιστικό πλαίσιο για την εκπόνηση μελετών και την εκτέλεση εργασιών στα ακίνητα μνημεία.

Στο άρθρο 12 αυτής ορίζεται ότι η εκτέλεση εργασιών σε μνημεία γίνεται: Είτε από εξειδικευμένο προσωπικό των αρμοδίων Υπηρεσιών του ΥΠ.ΠΟ.Α., είτε από την Υπηρεσία με αυτεπιστασία και απολογιστικά, είτε με ανάθεση από την Υπηρεσία σε ιδιώτες εργολήπτες. Επίσης, ορίζεται ότι τρίτοι φορείς μπορεί να εκτελέσουν εργασίες σε μνημεία κατόπιν σχετικής απόφασης του Υπουργού Πολιτισμού και Αθλητισμού, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 11 του ν.4355/2015, όταν δηλαδή τα έργα χρηματοδοτούνται από εθνικούς πόρους ή συγχρηματοδοτούνται από πόρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή άλλων διεθνών οργανισμών.

Η παραπάνω Υ.Α. δεν κάνει αναφορά και στην περίπτωση που οι εργασίες στα μνημεία εκτελούνται από τους κυρίους, νομείς ή κατόχους αυτών.

Η μη συμπερίληψη της παραπάνω περίπτωσης δεν δημιουργεί εμπόδιο στην ενεργό Διοίκηση, δεδομένου ότι το δικαίωμα και συγχρόνως η υποχρέωση αποκατάστασης των μνημείων από τους ιδιοκτήτες, νομείς ή κατόχους τους, θεσπίζεται με τις διατάξεις των άρθρων 11 και 40 του, εκτελεστικού του Συντάγματος, αρχαιολογικού νόμου.

Ειδικότερα, οι παραπάνω φορείς υποχρεούνται να εκτελούν εγκαίρως τις αναγκαίες για την στερέωση ή συντήρηση του μνημείου εργασίες, με δικές τους δαπάνες (αρ. 11 παρ.2), κατόπιν μελέτης που εγκρίνεται από την Υπηρεσία (αρ. 40 παρ.1), σε περίπτωση δε καθυστέρησης ή ανεπάρκειας των εργασιών, αυτές εκτελούνται από την Υπηρεσία, η οποία μπορεί να καταλογίσει εν όλω ή εν μέρει τη σχετική δαπάνη στους υποχρέους.

Περαιτέρω, από τις προαναφερόμενες διατάξεις, δεν προβλέπεται ότι απαιτείται άδεια του ΥΠ.ΠΟ.Α για την έναρξη εργασιών αποκατάστασης μνημείου.

16. Εν προκειμένω, ο Ιερός Ναός Εισοδίων της Θεοτόκου στο Αίγιο, κηρυγμένο νεότερο μνημείο, έχει υποστεί εκτεταμένες ζημιές και χρήζει άμεσης αποκατάστασης για την προστασία του και την απρόσκοπτη και ασφαλή χρήση του. Για το σκοπό αυτό η Ιερά Μητρόπολη Καλαβρύτων και Αιγιαλείας υπέβαλε μελέτες στερέωσης συντήρησης και αποκατάστασης του Ναού και το ΥΠ.ΠΟ.Α. τις ενέκρινε, σύμφωνα με τα οριζόμενα στις διατάξεις 10 και 40 του ν. 3028/2002.

Δεδομένου δε ότι το έργο θα χρηματοδοτηθεί από ιδιωτικούς πόρους, δεν απαιτείται η επί πλέον άδεια του Υπουργού Πολιτισμού και Αθλητισμού, σύμφωνα με τις προβλέψεις του δεύτερου εδαφίου της παραγράφου 4 του άρθρου 10 του ν. 3028/2002.

Ειδικότερα, το έργο θα εκτελέσει η Αστική μη Κερδοσκοπική Εταιρία Πολιτιστικού και Κοινωφελούς Έργου «ΑΙΓΕΑΣ» με δικές της δαπάνες, ως δωρεά προς την Ιερά Μητρόπολη, δωρεά, που την αποδέχτηκε το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο του Ναού και επικύρωσε, στη συνέχεια, το Μητροπολιτικό Συμβούλιο. Το έργο θα εκτελεστεί, σύμφωνα με μελέτες που έχουν εγκριθεί, ήδη, από το 2013. Αυτονόητο είναι ότι εάν ήθελε κριθεί ότι είναι αναγκαία η επικαιροποίηση ή τροποποίηση των εν λόγω μελετών, λόγω και της παρέλευσης ικανού χρόνου, η Ιερά Μητρόπολη θα επανέλθει και το ΥΠ.ΠΟ.Α. θα εξετάσει εκ νέου τις σχετικές μελέτες.

Τέλος, για την έναρξη των εργασιών αποκατάστασης του μνημείου δεν απαιτείται άδεια. Δεδομένου, όμως, ότι έχει υποβληθεί σχετικό αίτημα, η ερωτώσα υπηρεσία

οφείλει να ενημερώσει τον κύριο του έργου ότι δύναται να αρχίσει την εκτέλεση των εργασιών αποκατάστασης του Ιερού Ναού, σύμφωνα με τις εγκεκριμένες μελέτες.

Απάντηση.

17. Σύμφωνα με τα προεκτεθέντα στο ερώτημα, που υποβλήθηκε, το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους (Ε' Τμήμα) γνωμοδοτεί ομόφωνα ως εξής:

Για την έναρξη εργασιών αποκατάστασης του Ιερού Ναού Εισοδίων της Θεοτόκου στο Αίγιο, Π.Ε. Αχαΐας, ιδιοκτησίας της Ιεράς Μητρόπολης Καλαβρύτων και Αιγιαλείας, κηρυγμένου νεότερου μνημείου, δεν απαιτείται επιπλέον άδεια του Υπουργού Πολιτισμού και Αθλητισμού.

Η ερωτώσα Υπηρεσία, σε απάντηση σχετικού αιτήματος, οφείλει να ενημερώσει τον κύριο του έργου, ότι δύναται να αρχίσει την εκτέλεση των εργασιών αποκατάστασης του Ιερού Ναού, σύμφωνα με τις εγκεκριμένες από το ΥΠ.ΠΟ.Α. μελέτες και με τις υποδείξεις και την εποπτεία της κατά τόπο αρμοδίας Εφορείας Αρχαιοτήτων Αχαΐας.

ΘΕΩΡΗΘΗΚΕ

Αθήνα, 12-4-2021

Η Πρόεδρος του Ε' Τμήματος

Η εισηγήτρια

Νίκη Μαριόλη
Αντιπρόεδρος Ν.Σ.Κ.

Αγγελική Καστανά
Νομική Σύμβουλος Ν.Σ.Κ.